

AIDA KOLUDROVIĆ - DIREKTOR ETNOGRAFSKOGA MUZEJA U SPLITU

VESNA ČULINOVIĆ-KONSTANTINOVIĆ
Tuškanac 56b
10000 Zagreb

UDK 398:78(091)
Stručni članak
Professional paper
Primljeno: 1.XII.1995.

U tekstu se razmatra uloga prve nasljednice Kamila Tončića, osnivača i ravnatelja Etnografskoga muzeja u Splitu. Kako se vidi Aida Koludrović borila se s identičnim problemima koji i sada nagrizaju ovu ustanovu. Svojim radom i upomošću podigla je muzej na zavidnu razinu, a i istakla se u znanstvenome radu kao vrstan etnolog.

Etnografski muzej u Splitu najstariji je te vrste u Hrvatskoj. Ing. Kamilo Tončić osnovao ga je godine 1907. kao zbirku, a od 1910. god. djeluje kao muzej.¹ U to vrijeme nitko od službenika nije bio etnografski obrazovan, već su se priučavali tome radu iz entuzijazma. Građom su se bavile završene polaznice Obrtne škole u Splitu, koju je također vodio Tončić.²

Aida Koludrović³ postaje službenicom Etnografskog muzeja 1935. godine, nakon 14 godina činovničkoga staža u drugim ustanovama. Završila je građansku školu, a uz svoju majku naučila je pet jezika. U dokumentima Muzeja stoji, da ona tečno govori i piše: ruski, francuski, engleski, njemački i talijanski jezik.⁴

Još prije nego je Aida počela raditi u Muzeju, njena je majka postala Tončićeva suradnica za Obrtničku školu. Na njegovu inicijativu, Marija Koludrović "diže motive", tj. precrtava uzorke veza sa dalmatinskih ženskih marama, po kojima su izrađivani ukrasi na košuljama i haljinama

1 Vesna Čulinović-Konstantinović, *Veze Etnografskog muzeja i Graditeljske, zanatlijske i umjetničke škole u Splitu*, u: "100 godina Obrtničke škole u Splitu 1891-1991", Split, 1993, str. 117-142; - Ista, *Proučavanje narodne kulture i Etnografski muzej u Splitu*, u: "Kulturna baština", 20, Split, 1990, str. 37-56.

2 Tončić je zapošljavao bivše učenice za koje je uočio da imaju ljubavi i sposobnosti za preparatorski rad. Često su službenici škole ujedno honorarno radili za Muzej.

3 Aida Koludrović rođena je 1886. godine u Kujbiševu (Somora, Rusija), od oca Perikla Koludrović hrvata i majke Marije rođ. Visocki, ruskinje. Kao dijete došla je s roditeljima u Split, gdje živi do smrti 1976. godine.

4 Vidi popise muzejskih radnika, Rukopisna arhiva Etnografskoga muzeja u Splitu (dalje EMS).

modernoga kroja.⁵ To je, osim želje da se u građansku modu probije specifičan stil u kojem bi bili sačuvani plodovi našeg narodnog umjetničkog izražavanja, bio i način stjecanja prihoda i za Muzej i za suradnice na tome poslu.

Interes za etnografski rad Aidi Koludrović je očito usadila njena majka, a osnova je bilo prijateljstvo između obitelji Koludrović i Tončić. Aida je od početka svoga muzejskoga rada bila bliski Tončićev suradnik. Direktor Tončić je svojim autoritetom, iskustvom i željom da razvija muzej kao centar koji će svijetu pokazati i dokazati umjetničke vrijednosti našega narodnog stvaralaštva, bio veoma dobar primjer i učitelj svojim suradnicima. Iako nije bio obrazovan za etnologa i muzealca, njegovo poznavanje kulturnih kretanja, funkcije i razvitka muzeja u Europi, njegovi kontakti sa intelektualcima istoga interesa u Hrvatskoj i u svijetu, rezultirali su, za to vrijeme, dobrom organizacijom muzeja i metodama etnografskoga rada.

Aida Koludrović je uz Tončića odlično savladala etnografsku dokumentaciju i obradu muzejske građe. Posjećivala je izložbe etnografskoga karaktera. Nije propuštala priliku da, odlazeći na takove manifestacije izvan Splita, barem na kratko ne upozna i okolinu. O tome svjedoče Aidini zapisi o nošnji iz Mrkonjićgrada, o ženskoj nošnji i rodbinskim odnosima u Slavoniji i sl.⁶ Svoje je etnografsko obrazovanje uz rad proširivala čitajući tadašnju stručnu literaturu. U rukopisnoj arhivi Etnografskoga muzeja u Splitu nalazimo npr. njene ispise i zapise iz starih putopisa. Tako o pisanju Charles-a Yriarte, na preko pet stranica ispisanih bez proreda pisaćim strojem, Aida Koludrović bilježi: "Sve ga interesira: zemlja, kultura, ljudi. ... Promatra stanovnike sa mnogo idealizma, govori o njihovoj naivnosti, lojalnosti, gostoljubivosti i iskrenosti, ali kudi lijenost muškaraca, koji prepuštaju ženama najteže radove. ...".⁷ Ona ukratko prepričava sve što je Yriarte uočio značajnije za svaki lokalitet - o nošnji, nakitu, oružju, odnosima u selu, među selima i među spolovima, o komunikacijama, državnim organima, okolišu i dr. Očito je to smatrala potrebnim kao podsjetnik i koristan podatak za dalji rad na proučavanju muzejske građe. Tako uz druge ispise starih tekstova, npr. o alci i Sinju,

5 Osim nje i Aidine mlađe sestre Ljube, Tončić je na tome poslu angžirao i druge suradnice, kao npr. ženu splitskoga suca Vrankovića, rođenu na Hvaru, majku supruge slikara Mirkovića, rođenu Muljačić koja je i tkala narodne motive u svili, što se izlagalo na izložbi 1911. god. u Beču, zatim gđa Pezzi iz stare splitske zlatarske obitelji i druge. Podatke zahvaljujem (92-godišnjoj) gđi Cezariji Žic, slikarici iz Splita, čija je obitelj prijateljerala s Aidinom, a koja je bila i učenica francuskog jezika Aidine majke.

6 V. Rukopisna arhiva EMS, sign. AK-3 i AK-4: izložbe "Zbirka vezova iz 1820. godine" i "...sveslovenska izložba ručnih radova i narodne nošnje" (Sarajevo), "...izložba korala i sundjera" iz Dalmacije (Zlarin-Šibenik). V.i sign. AK-2, AK-14 i AK-15.

7 Ispisi iz starih rukopisa, Arhiva EMS, sign. AK-32.

nalazimo i njezine bilješke sa terenskog ispitivanja sa crtežima pojedinih predmeta i ukrasnih motiva.⁸

U ostavštini Aide Koludrović, iz vremena prije drugoga svjetskoga rata, nalazi se njena studija o neobjavljenim dramama folklornoga sadržaja njezina pretka Mihovila Koludrovića.⁹ Tu je, između ostaloga, i 15 nacрта i krojeva splitske nošnje.¹⁰ Split, koji je uvijek uz građane imao i znatan sloj pučana, u to vrijeme je još imao sačuvanu nošnju. Taj Aidin interes pokazuje da njeni pogledi dosta rano prelaze iz same sfere narodne umjetnosti, koja je bila temeljna polaznica Tončićeva interesa. Ona počima sagledavati tradicijski život u cjelini, pa smatra potrebnim prikupiti što više informacija o pojedinostima kako materijalne, tako i socijalne i duhovne kulture. U isto vrijeme, spoznavši dosta o oblicima narodnoga života u Dalmaciji, ona se počima baviti i populariziranjem te kulture. To dokazuju sažeti tekstovi o životnim i godišnjim običajima u Dalmaciji na hrvatskome, njemačkome i francuskom jeziku, koje je pisala 1936. i 1939. godine.¹¹

Terenska su proučavanja pretežno na području Dalmacije, zaleđa i dalmatinskih otoka. Za muzej se ipak sa cijeloga balkanskoga prostora prikupljaju ponajviše dijelovi nošnje za proučavanje tekstila i ukrasnih motiva, koje Aida sa puno preciznosti obrađuje u muzejskoj dokumentaciji.¹² Da bi dobila sliku povijesnoga razvitka pojedinih materijalnih predmeta, posebice nošnje, ona proučava, prevodi i ispisuje dokumente iz Državnog arhiva u Zadru iz 1783. i kasnijih godina.¹³ Tončić je veoma zadovoljan radom Aide Koludrović. To se vidi i iz njegova dopisa od 1. 4. 1944. godine, kojim moli povećanje plaće za nju i obrazlaže to opisom i vrednovanjem njena rada.¹⁴

Direktor Kamilo Tončić napušta Muzej dana 7. 12. 1944. godine nakon 37 godina, kroz koje je otkupima i darovima u fundusu prikupljeno preko 8.000 predmeta, stvorena značajna stručna knjižnica, te zbirka originalnih ilustrativnih djela raznih umjetnika.¹⁵

8 Sign. AK-35/a i b.

9 Sign. AK-34.

10 Sign. AK-5.

11 Sign. Č-80 (časopisi).

12 Sign. AK-7: Bilješke i crteži iz Ravnih Kotara na 18 stranica; - MG-12: Obrada muzejske građe - otoci, Bukovica, Ravni kotari, Imotska krajina, na 12 stranica. Vidi i Aidine dopune i ispravke u Knjizi inventara EMS I - npr. u godinama: 1912, 1913. i 1914. pod red. br. 634-641. Ispravlja vrste predmeta, kao "stolnjak" u "košulja", "naprava" u "košulja" i slično. Zatim je ispravljala brojeva komada, ponajviše na manje, jer su se očito mali uzorci zagubili u korištenju i precrtavanju motiva veza u Školi.

13 Sign. D-19 (dokumenti).

14 Sign. D-20.

15 Primopredaja je obavljena između dir. Kamila Tončića i tajnice Anke Ursina, a novi rukovodilac odmah preuzima Muzej. V. sign. D-21/a-j (1940-1944) i D-25/a-e (1944-1946). D. Stanojević dopisom od 13.12.1944. god. obaviještava

Za povjerenika, tj. rukovoditelja Muzeja postavljen je akademski kipar Dušan Stanojević, koji tu dužnost obavlja do 31. 5. 1946. godine. U tom poslijeratnom vremenu ponovno se premješta muzejska građa, jer još uvijek nema adekvatnog prostora za depo, izložbe, i rad.¹⁶ Današnja zgrada se počinje popravljati i jedva da je dovoljna za muzejske potrebe. Glavni se radovi svode na pakiranje i raspakiravanje, evidenciju i popravke muzejskoga materijala, te na prvu postavu izložaka u postojeće vitrine.¹⁷ Muzej se publici otvara 21. 8. 1945. godine, iako je mnogo posla još ostalo. Uz novoga direktora, od predratnih službenika u Muzeju su radili: "kustos (činovnica)" Aida Koludrović, činovnica Ursina Anka i "drvorezbar i tokar, podvornik" Josip Akrap. Kroz te dvije godine stalno se mijenjaju radnici sa više ili manje adekvatnom stručnom spremom.¹⁸ Kao prvi stručnjak dodijeljen je 20. 1. 1945. godine učitelj, diplomirani etnolog, Mišurac Rikard, koji u Muzeju ostaje samo šest mjeseci. Takva situacija samo je pogoršavala stanje u Muzeju. Uza sve napore Stanojevića nije se moglo sistematski stručno raditi.

U Muzej je dolazilo dosta posjetilaca. Uz razne grupe 1945. god. razgledali su Muzej npr. akademik Branko i Marijana Gušić zajedno sa piscem Iljom Erenburg iz Moskve i dr. Cvitom Fiskovićem. Kroz 1946. godinu dolaze delegacije Moskovskog i Lenjingradskog Univerziteta, među

NOO Prosvjetni odjel, da su - "sav inventar i nakit primili u potpunom redu od bivšeg direktora g. Inž. Kamila Tončića".

- 16 Sign. D-25; Dne 27.2.1945. god. preseljava se dio depoa iz Galerije umjetnina u zgradu Muzeja na tadašnjem Narodnom trgu. Muzejska zgrada je spomenik kulture, dotrajala i kroz rat, te joj stalno trebaju popravci - curi voda, vlaga u zidu, drvodjelski i električarski radovi i slično.
- 17 U Izvještaju o radu dir. Stanojevića navodi se (4 - 20. 12.1944.) pakovanje, prijenos i smještaj građe u Vijećnicu. Za izložbu se čiste ćilimi (do 22.t.mj.), "uređuje se oružje na II. katu" a "na I. katu uređuje se narodne nošnje" (26.t.mj.). Dne 19. 4.1946. god. on izvještava - "Unešeno je u glavni inventar...8.500 brojeva", završena je obrada za "drvorezbarstvo, oružje i oruđe...Fotografije, dopisnice i ostale ilustrativne stvari sređene su u albumima", dok se "najbrojnija skupina" tekstilne građe još obrađuje. Dne 29.1.t.g. pronađeno je 80.000 Tončićevih dopisnica, koje će se u buduću prodavati u Muzeju. V. D-25/a-e.
- 18 U prosincu 1944. u Muzeju rade dva drvodjelca, Jerko Šegvić i Josip Ivanišević. J. Akrap radi na popravljanju "ukrasnih predmeta etnografskoga značaja". Smiljana Šipić sa završena 4 razreda Zanatske škole (Odio za tkanje), Dobrila Batinić s istom školom (Odio za šivanje) i Ljubica Krivić sa nižom gimnazijom, (od 1.12.1943. g.) rade na tekstilnoj građi, a Anka Jelinčić je (od 1939. do 31.1.1946.g.) čistačica. Muzeju se povremeno na kratko bile dodijeljene i dvije daktilografkinje, Fany Kalgarov (do 12.2.1945.) i Leopoldina Dijon (1.2.-15.8.1945.). Stanojević (21.12.1944.g.) dopisom javlja Ani Roje, rukovodiocu Prosvjetnog odjela Gradskoga NOO-a Split, da Š.S., K.Lj. i B.D. "nerado izvršavaju rad koji im se dodjeljuje" i preporuča da im se dade drugdje radno mjesto, no one se još nalaze na popisu osoblja Narodnog etnografskog muzeja za 1945. godinu.

kojima su profesori Ribakov, Rabjanin, Tretjakov i eminentni etnolog Sergej Aleksandrovič Tokarev.¹⁹

Stanojević u svom posljednjem apelu za Muzej, od 8. 5. 1946. godine Personalnom odjelu uprave grada između ostaloga piše: "...način upravljanja s Muzejom u prošlosti pridonijeo je prilično koristi, jer se Muzej obogatilo s inventarom, ali...nije imao...naučnog plana. ...Da bi se ova ustanova mogla podići i postati na opći ugled, potrebni su joj ovi uslovi:

1. Nove prostorije - Postojeće su premalene, predmeta ima mnogo...

2. ...financijska sredstva - Dalmacija je malo ispitana...na etnografskom polju. Treba pojačati ta istraživanja i naučnu djelatnost.

3. Pojačati personal sa stručnim ljudima - ...Ustanova bi se podigla na svojoj naučnoj razini i obuhvatila cjelokupnu duhovnu i materijalnu kulturu, i život prošlosti i sadašnjosti." Uz obrazloženje sadržaja koji bi u Muzeju trebali biti obrađivani Stanojević navodi: "Etnogenezu, antropogeografiju i antropologiju (tjelesne i duševne osobine)", prema tadašnjoj, u drugim muzejima ovoga tipa, uobičajenoj shemi rada.²⁰ Radi toga traži da se Muzeju dodijele stručni ljudi, kao: "fotograf, preparator, muzikolog, istraživač, slikar, jedno lice za kancelariju, biblioteku, arhivu i ilustrativno odjeljenje". U istome dopisu Stanojević navodi da Muzej ima stručnu radnicu i podvornika koji "uz to vrši svaki rad koji mu se daje u dužnost". Sa očitim zadovoljstvom on izvještava da Aida Koludrović "poznaje dobro tekstilne predmete i kao dugogodišnja muzejska radnica vrši s neobičnom pažnjom i ljubavlju svoj rad."

S obzirom na takovo Stanojevićevo mišljenje, pretpostaviti se može da je ona i sudjelovala u inicijativama koje je on kao direktor poduzimao. Slao je zamolbe za darovanje stručnih knjiga Muzeju i ponude za razmjenu publikacija kao i za suradnju, mnogim etnografskim muzejima.²¹ Iz muzejske je dokumentacije vidljivo, da od Tončićeva vremena, nije bilo otkupa, ali su se intenzivno obrađivali muzejski predmeti.²² Ipak u Muzej počinju stizati i poneki darovi, kao na primjer knjige, tri japanske vaze, poneki dijelovi nošnje i sl.²³ Međutim, tada je i Muzej, odredbama gradske

19 Sign. KU-I. Dne 16.4.1946.god. zavedeno je, da je za vrijeme "Kulturnog tjedna" Muzej posjetilo 1.666 učenika. V. sign. D- 25.

20 Sign. D-25.

21 Publikacije se razmjenjuju sa Etnografskim muzejima u: Ljubljani, Skoplju, Zagrebu, Beogradu, a od Gradskoga Prosvjetnog odjela i Konzervatorskog zavoda u Splitu dobivaju na dar knjige.

22 Da bi se prikupili novi primjerci građe Stanojević šalje upitnike Gimnaziji u Kninu (25.3.1946.), Juri Zecu u selo Krstatica također šalje upitnik sa zamolbom da Muzeju dade duplikate njegovih pjesama (28.t.mj.).

23 Stanojević 21.8.1945. god. izvještava dr. Cvitu Fiskovića, tadašnjeg pročelnika Prosvjetnog odjela Općine, o "tri japanske vaze koje su kao rekvirirana svojina...dospjele" u Muzej. Gradski muzej Split poklanja 2.1.1946. god. 1 "anteriju od crvene kadife" i 1 "salto od ljubičaste kadife".

uprave, bio prisiljen poklanjati i posuđivati poneke muzejske predmete na duži ili kraći vremenski period.²⁴ Rad je zahtijevao veliko umijeće i snalaženje muzejskih radnika, jer je uz dovođenje u relativno uporabno stanje same muzejske zgrade, unutrašnjih prostora i vitrina, trebalo obavljati sve urgentne stručne poslove i nastaviti inventiranje predmeta koji još nisu bili zavedeni u knjigu ulaska. Taj obiman posao, uz restauraciju oštećenih muzejskih predmeta, vršit će se još godinama.

Muzej je u to vrijeme bio pod gradskom upravom, koja je uz finansiranje rada određivala i njegove namještenike. Nije jasan razlog radi kojega direktor Stanojević dobiva rješenje o prekidu službe u Muzeju. On 31. 5. 1946. godine predaje dužnost novoj voditeljici Aidi Koludrović.²⁵

Aida Koludrović postaje direktorica Muzeja sa 60 godina života i iskustvom od 11 godina muzejskoga staža. Ona, između ostaloga, preuzima 8.580 komada muzejske građe i 316 knjiga. Ti se brojevi očito odnose na inventiranu građu, jer krajem te godine Aida u svojim dopisima navodi, da muzejski fundus ima "danas do 14.000 primjeraka".²⁶ U pokušaju fizičkoga i stručnoga uređenja Muzeja, direktorica Koludrović koristi iskustvo koje je stekla kao desna ruka prvoga direktora Tončića. Shvaćajući neprocjenjivu kulturno-povijesnu vrijednost muzejske etnografske građe, Aida Koludrović sada nastoji ostvariti stručnost i znanstveno-istraživački rad. Godinama koje pred njom stoje borit će se ona (uglavnom bez uspjeha) i za fizički prostor Muzeja, koji je potreban za ostvarenje njezina cilja.²⁷

Obradu, evidenciju i popunjavanje muzejskih zbirki, postavlja kao temeljni zadatak. Ona svim silama nastoji postići ugled koji je Muzej imao

24 Izraelitskoj općini u Splitu vraćaju se njihovi predmeti koje je dir. Tončić sačuvao za vrijeme rata (Akti, br. 39/44). Po nalogu Općine Muzej predaje između ostaloga: 1945.god. - Ženskoj zanatskoj školi - nacрте ukrasnih motiva na tablama milimetarskog papira koji su izrađivani za vrijeme Tončića; - Višoj pedagoškoj školi - 3 ćilima iz muzejske zbirke; - (od 22.4.-13.6.) posuđuje Radio stanici Split - 4 tepiha. Dne 8.5.1946. muzeju je Gradski NO naredio da dr. Velimiru Grabovcu "izda" "na njegovu ličnu odgovornost tri jačermе sinjske nošnje uz revers". Muzej je, npr. 1946. god. i kasnije, posudio za Alku dijelove alkarske nošnje. Na traženje Komiteta za kinematografiju pri vladi FNRJ posuđuje nošnje iz Krila Jesenice, za snimanje prvog domaćeg filma "Slavica", koje se vraćaju 22.8.1946. Narodnom kazalištu u Splitu posuđuju se 1948. godine kubure i handžari za predstavu "Hasanaginica", itd.

25 Sign. D-22/a-h, Dokumenti o Muzeju, primopredaja ad D-22/d-4.

26 Akti EMS br.348/46, pismo Aida Koludrović upućuje 20.12.1946. etnografskim muzejima i odjeljenjima u Banja Luku, Ljubljani, Akademiji nauka u Ljubljani i drugima.

27 Muzej stalno mijenja nadležne organe. Od 1935. god. je pod upravom grada Splita, od 1939. je pokrajinski, za vrijeme rata spada pod grad, od 1946. god. pod Ministarstvo prosvjete Republike Hrvatske, 1947. opet je gradski muzej. Brojne apele za dodjelu novih prostora i popravke v. sign. D-22/a-h i D- 23/b.

od svoga osnivanja do rata. Za to je, u vremenu u kojemu su u nas i u svijetu već djelovali etnografski muzeji ili odjeli u kompleksnim muzejskim ustanovama, trebalo ostvariti zavidan stručni i znanstveni nivo. Sa premalo, i samo priučenoga, muzejskog osoblja, postiže maksimum. Međutim, za realiziranje njenih shvaćanja funkcije etnografskoga muzeja, potrebni su joj stručnjaci, a osim nje i preparatora u Muzeju ih nema. Za početak dogovara privremeni premještaj Tvrtka Čubelića, tadašnjeg kustosa Etnografskog muzeja u Zagrebu, koji krajem 1946. god. pomaže u inventiranju i stručnoj obradi građe.²⁸ Muzej je tada ponovno zatvoren radi preuređenja. Za to vrijeme se intenzivno radi na pripremanju nove postave, kojom će se Muzej 1. 4. 1947. god. opet otvoriti za javnost. Da je bilo mnogo muke sa prostorom, vidi se iz članka Tvrtka Čubelića u Vjesniku od 8. 5. 1947. god. U njemu navodi da je zgrada Općinskoga doma, u kojoj je Muzej od 1923. godine, "neprikladna i neprimjerena potrebama muzeja", jer se u njoj ne može izlagati po muzejskim principima, pa predlaže kao urgentnu potrebu izgradnju novoga Etnografskoga muzeja.

Aida Koludrović ispravno misli da Muzej ne će moći ispuniti modernu funkciju, ako u svom fundusu, osim uzoraka umjetničke pučke izrade, nema ne samo **komplete** narodnih nošnji iz svih krajeva Hrvatske koje svojom građom pokriva, nego i kompletniji opus materijalnih dokumenata iz svih sfera života. Svjesna je, da joj je za ostvarenje toga važnog i obimnog cilja potrebno znatno više suradnika. Ona stoga brojnim dopisima angažira ljude raznih stručnih profila za suradnike - **povjerenike** Muzeja, sa kojima će i narednih godina dosta uspješno surađivati i širiti te kontakte na terenu.²⁹ U svojim pismima Aida Koludrović obrazlaže potrebu takove suradnje: "*...Da bi svojim zadacima muzej što potpunije odgovorio, potrebno je muzejsku građu za izložbene potrebe i naučno proučavanje nadopuniti novom građom. Tako npr. muzeju je neophodno potrebna etnografska građa iz područja poljodjelstva (plugovi, sav poljodjelski alat), vinogradarstva, maslinarstva, rasvjete, kućnog i kuhinjskog pribora; tekstilne naprave, tkalački stan i sve što tome pripada), muzički instrumenti, predmeti iz područja narodnih običaja; sve što se odnosi na ribarstvo,...*" (Istakla V.Č-K.). Da bi pojasnila koja je vrsta predmeta potrebna Muzeju, ona upućuje: "*Ovdje dolaze u obzir samo oni predmeti, koje je narod napravio svojom rukom, svojim umijećem i za svoje potrebe*" (Istakla V.Č-K.). Aida nadalje objašnjava suradnicima što se od njih očekuje: "*Vaš bi zadatak bio u tome, da pomognete savjetom i djelom stručne ekipe i stručnjake pojedince, ... za potrebe naučnog istraživanja i skupljanja. Ujedno bi se Uprava muzeja povremeno obraćala na Vas upitima u vezi sa istraživanjem i prikupljanjem etnografske građe*".³⁰

28 V. sign. D-23, Izvještaj Tvrtka Čubelića o radu u EMS.

29 Od 1946. do 1950. godine Aida Koludrović je angažirala preko 30 povjerenika iz raznih mjesta (Benkovac, Biograd, Dobrota, Dol, Dubrovnik, Hvar, Komiza, Korčula, Kotor, Livno, Opuzen, Pitve, Prćanj, Primošten, Prvić-Šepurine, Sarajevo, Šibenik, Trilj, Vodice, Zadar, Zagreb, Zlarin).

Osim uspješne organizacije mreže muzejskih povjerenika, Aida Koludrović je svjesna potrebe suradnje sa kolegama u srodnim institucijama. Ona stoga, u isto vrijeme počinje obnavljati predratne stručne veze. Uspostavlja i nove, korespondencijom sa brojnim ustanovama, sa uglednim etnologima i muzealcima. Među njima su dr. Milovan Gavazzi, šef katedre za etnologiju Zagrebačkog Filozofskog fakulteta, direktorica Etnografskog muzeja u Zagrebu Marijana Gušić, direktorica Muzeja grada Zagreba Ljelja Dobronić i drugi. Piše svima za koje smatra da na bilo koji način mogu pomoći.³¹ Ta je suradnja bila veoma korisna za razmjenu iskustava za rad, za pribavljanje literature i pojedinih muzejskih predmeta.³²

Iz Aidina dopisa muzejima izvan Dalmacije, ali i dalmatinskim gradskim i općinskim organima, vidi se njeno nastojanje za organizacijom grupa posjetilaca. Ona javlja, da se Muzej ponovno otvara za javnost 1. 4. 1947. godine i što je na pojedinim nivoima zgrade izloženo. Uz taj posao priprema se i tridesetak dijelova narodne nošnje i fragmenata sa vezenim ukrasima za "pokretnu informativnu izložbu" svih muzeja. Aida u vezi toga, uz popis predmeta koje nudi za izložbu, obaviještava Odjel za kulturu i umjetnost Ministarstva prosvjete u Zagrebu - da u muzejskom spremištu, niti u izložbi nema "ni jedne kompletne dalmatinske nošnje".³³

Aida Koludrović je veoma sistematična. Uz mnoštvo muzejskih obaveza, među kojima su brojne nabavke potrepština za svakodnevni rad i brige oko popravaka u zgradi, ona nastoji rješavati pojedine probleme u cjelini. U Muzeju nema osobe, koju bi uz urgentne radne obaveze mogla zadužiti i za vodstvo posjetilaca. Direktorica stoga sama vodi grupe kroz Muzej, drži im predavanja o kulturi dalmatinskoga sela. Da taj posao nije bio malenoga opsega dokazuje Knjiga utisaka, u kojoj se npr. za 1946. godinu nalazi 4.355 potpisa, a u 1947. godini potpisalo se 8.530 posjetitelja. God. 1948. Muzej su posjetile 8.972 osobe, 1949. god. zapisano je 10.950, a 1950. godine je bilo 9.455 posjeta. Odmah poslije rata počeli su dolaziti i strani stručnjaci i političari, kojima je Aida Koludrović govorila o izložbi i kulturi sela, najčešće na francuskom i ruskom jeziku. Među njima su bili znanstvenici svjetskoga glasa kao što je Pjer Gregorijević Bogatirjov iz Moskve, koji u Knjigu utisaka zapisuje, da je velika unikalnost predmeta, ali da je prostor Muzeja premali. Godine 1947. dolaze između

30 Sign. K-4.

31 24.7.1947. zahvaljuje za posudbu vitrina britanskome konzulu g. D. A. Cross-u. Za Ethnographische Mitteilung dr. Erichu Elsarser-u daje podatke o nakitu (od 1947. do 1950. god.). Koraljarsko-spužvarskoj zadruzi u Zlarinu šalje knjigu, zahvaljuje na pomoći na terenu i traži građu (1948-1949.g.). Piše muzejima u Palermo, Speziu, Forli, Foggi-u i Rim moleći informacije za uskrzne palme, itd. Sign. K-4.

32 Suraduje sa mnogim Mjesnim odborima, folklornim društvima, muzejima, svećenicima u župama, Sarajevskom operom, bibliotekama, turističkim organizacijama, školama i dr. Sign. K-4.

33 Sign. D-22 i D-23.

ostalnih etnolog A.J.P.Taylor (Oxford, Engleska), arheolog Eynar Dyggve (Koebenhavn) i mnogi drugi.³⁴ Iz Zagreba su među prvima došli razgledati Muzej dr. Marijana Gušić, dr. Milovan Gavazzi, dr. Ana Deanović, slikarica Mira Sertić, te dr. Ljubo Karaman i dr. Da bi, uslijed preopterećenosti, za vodstva posjetitelja osposobila i druge, direktorica se povezuje sa turističkim organizacijama. Ona još iste 1947. godine održava tečaj za vodiče i drži im predavanja "O etnografskoj nauci uopće i njezinom razvitku kod nas". Njena je namjera bila da steknu barem osnovno znanje o etnografskom materijalu i kulutri našega sela u prošlosti, kao podlogu za objašnjavanje muzejskih izložbenih sadržaja posjetiocima. Da tu inicijativu nije shvaćala samo kao potrebu vezanu uz muzejski rad, dokazuje ciklus njenih predavanja na tu temu i kroz naredne godine. Ona u nekoliko navrata drži stručno-popularna predavanja npr. "tečajcima Ratne mornarice" (1948. god.), voditeljima folklornih grupa (o narodnim instrumentima, pjesmama, igrama, 1949. god.). U to uključuje i etnologa kustosa-pripravnika Matijak Božidara za njegova kratkog službovanja u Muzeju. Takva tematska predavanja držala je Aida Koludrović i prilikom posjeta npr. vojvodanskih muzealaca i studenata pedagoške grupe Skopskog Univerziteta (1949. god.) i drugih. Toliki interes za Etnografski muzej u Splitu bio je opravdan, jer se iz prijeratnoga vremena znalo da je velika vrijednost materijala koji posjeduje, a koji potječe ne samo iz Dalmacije i Hrvatske, nego i iz drugih europskih, a dijelom i iz vaneuropskih zemalja. Aida Koludrović se naročito trudila da javnost upozna sa manje poznatim sadržajima kulture sela na području dalmatinskoga priobalja, zaleđa i otoka. Radi toga je ona i pisala napise o narodnim igrama i nošnjama u "Slobodnoj Dalmaciji" i prigodnim publikacijama.³⁵

Po svemu se čini da su prve dvije poratne godine, za novu direktoricu Muzeja, bile najteže. Osim selekcije i pripreme izložbene građe, u Muzeju se kontinuirano vrši inventarizacija neobrađenih primjeraka i restauratorski radovi.³⁶ Direktoričini naporu za popunjavanjem fundusa počimaju davati rezultate. Prvi darovani predmeti stižu u Muzej. To su najvećim dijelom

34 Od kolovoza do studenoga 1946. god. bilo je npr. 2.368 posjetilaca. Knjiga utisaka puna je imena raznih turista, novinara, znanstvenika, osim iz cijele tadašnje Jugoslavije i iz - Argentine, Australije, Austrije, Belgije, Bolivije, Burme, Čehoslovačke, Čilea, Danske, Engleske, Francuske, Holandije, Italije, Južnoafričke Republike, Kanade, Mađarske, Novog Zelanda, Njemačke, Swaziland-a, Švedske, Švicarske, USA i drugih. Sign. Ku-1 i 2.

35 "Dalmatinske narodne igre", Slobodna Dalmacija, 1947. god. Za program Omladinskog festivala u Splitu piše: "Prikazivanje i proučavanje narodnih igara", "Alka", "Moreška", "Kumpanija", a "Ženske narodne nošnje u zadarskoj okolini" god. 1948 piše za Almanah, Zadar. Surađuje u "Almanahu" KUD-a I. Lozica 1949. god., a 1950. god. za Festivalski (folklorni) bilten piše opet "O ženskoj narodnoj nošnji".

36 Dne 25.11.1947. god. A. Koludrović izvještava u vezi dodjele financijskih sredstava: "Materijal u našem muzeju se tek sređuje, pa stog razloga nema još fototeke. Izrada istih predviđena je u toku 1948. god."

pojedini predmeti, ali pojedinci daruju i kompletnu nošnju ili nekoliko sačuvanih njenih dijelova.³⁷ Povjerenici, na temelju upitnika šalju potrebne informacije. Mnogi povjerenici nalaze darovatelje. Kasnijih godina neki od njih postaju posrednici između Muzeja i izrađivača drvenih predmeta za kućanstvo, poljodjelstvo i sl., odnosno tkalja koje su i ranije izrađivale odjevne predmete za svoje suseljanje, a sada rade za Muzej u slučajevima kada se taj dio više ne može pronaći na terenu.

Terenski rad se obavlja uz mnogo poteškoća. Najveći problem je bio i ostao nedostatak financijskih sredstava. Probleme je činilo i premještanje Muzeja iz nadležnosti Ministarstva za prosvjetu na gradsku upravu Splita. To se dešavale gotovo svake godine u prvom poslijeratnom desetljeću. U tom je periodu otkup bio otežan, jer su seljaci tražili namirnice umjesto novaca za otkup, pa je to trebalo nabavljati i objašnjavati nadležnim organima. Između 1945. i 1950. godine muzejski su radnici ipak povremeno odlazili na teren srednje Dalmacije, na područje Sinja, Omiša, Zadra, Šibenika. Prvi predmeti otkupljeni su 1947. godine. To su bile orače sprave, sitni alat, dio dječje obuće i pomagala za preradu mlijeka. Iste godine Aida počima ostvarivati svoju zamisao i otkupljuje prvi komplet ženske nošnje iz sela Borak kraj Omiša. Slijedeće, 1948. godine, za Muzej se nabavljaju još dvije kompletne ženske nošnje iz druge polovine 19. stoljeća. To su nošnje iz Zlarina i iz Govedara sa Mljeta. Za otkup mljetske nošnje Aidi pomaže direktorica Etnografskoga muzeja u Zagrebu Marijana Gušić. Uz to muzej nabavlja raritetni primjerak - pomagalo za lov koralja ("inženj"), dijelove odjeće odraslih i djece, predmete za higijenu, fotografije etnografskoga sadržaja fotografa Stuhlera, te nakit, koji se uz muzejsku kolekciju obrađuje i odmah izlaže. U kolovozu te godine Muzej uspijeva dobiti nošne sinjskih alkara, koje direktorica Koludrović osobno preuzima u Sinju.

Početak 1949. god. uspijeva se otkupiti komplet ženske nošnje iz Perušića (Benkovac) i Primoštena, nekoliko dijelova splitske ženske svečane nošnje i dvije svakodnevne. Te godine Muzej je otkupio preko 90 komada, uglavnom odjevnih predmeta, ali i alata, suđa, ručni žrvanj i drugo. Najviše otkupa bilo je iz Splita, ali i sa područja Kaštela, Bukovice, iz Jelse (Hvar), Dalmatinske Zagore, Zlarina i Primoštena. Budući da se nije mogla za otkup naći primoštenska škrinja, direktorica naručuje da je domaći majstor izradi. Komplet splitske nošnje otkupljuje se tek 1950. godine, što je bio veliki uspjeh, jer se već do rata ta nošnja sasvim izgubila iz upotrebe. Možda je nabavu omogućio oglas, da Muzej otkupljuje nošnje,

37 God. 1946 sama A. Koludrović daruje "drveni gusti češalj raden u Zelovu", Tržno nadzorništvo Split daruje narodnu torbicu. G. 1948. Konzervatorski zavod za Dalmaciju daruje knjige, diapozitive, predmete. Obitelj Nikole Žic-a porijeklom iz Punta daruje 2 ženske košulje i vjenčanicu iz Punta sa "krunicom", staru 80 godina. Jadranska straža također daje preko 50 fotografija vijećnice i Splita, kao i Higijenski zavod Zagreb, a Hrvatska čitaonica u Splitu daruje nošnju. V. sign. MG-13/c.

objavljen u Slobodnoj Dalmaciji od 24. 3. 1949. godine. Istovremeno nabavlja se kapitalna etnografska literatura. God. 1948. otkupljuje se npr. 17 svezaka narodnih pjesama, a 1949. god. "Brockhaus" (21 knjiga), od Buschana "Die Sitten der Voelker" i drugo. Uspostavljena je također intenzivna razmjena stručnih publikacija.³⁸

Aida Koludrović planira otkupe i terenski rad prema potrebama kompletiranja građe. Prilikom otkupa građe na terenu ona ispituje nazive, funkciju, elemente svakoga predmeta, način izradbe, starost, ali i običaje vezane uz to. Istraživanja se po planu također prvenstveno intenzivno vrše u splitskoj okolici, a za tim po naseljima Srednje Dalmacije. Proučavanje dubrovačke okolice planira se za slijedeću 1950. godinu, kao i izrada etnografske karte, koja se ipak nije dospjela realizirati.

U 1948. godini Muzej je izgubio dva radnika, odlaskom kustosa Božidara Matijaka i Mariju Marot, čijom se smrću ugasilo mjesto laboranta za tekstil. Uz podvornika, i jednoga preparatora za drvo, Aida Koludrović dobiva pripravnicu bibliotekarku Mirjanu Rendić-Miočević. Ona, uz svoj posao, često prati direktoricu na terenskome radu. Ovaj sastav i broj muzejskih radnika jasno govori koliki je posao obavljala sama Aida Koludrović. Sve njene molbe za povećanjem muzejskoga kadra ostajale su bez uspjeha. Kako bi donekle obrazovala svoje suradnike Aida Koludrović organizira "tečaj za muzealce i konzervatore". Predavači su bili iskusni znanstvenici - direktor Arheološkoga muzeja u Splitu Mihovil Abramić, direktor Konzervatorskoga zavoda za Dalmaciju dr. Cvito Fisković, direktor Muzeja hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu dr. Stjepan Gunjača i direktorica Etnografskog muzeja u Zagrebu Marijana Gušić. Slijedeće 1949. godine Muzej dobiva administrativnog manipulanta Jelenu Štambuk, koja se također priučava na etnografski rad. Ona će kasnije, kao vanredni student diplomirati etnologiju na Zagrebačkom sveučilištu, i do kraja života raditi kao etnolog u Muzeju.

Godina 1950. također je bila veoma teška za rad. Otkup se na terenu mogao ostvariti samo ako se vlasnicima etnografskih predmeta, umjesto novaca, u zamjenu dao materijal za izradu odijela ili cipela. Radi teških životnih prilika, seljaci su to tražili. Direktorica Muzeja je radi toga u molbi za sredstva Ministarstvu za nauku i kulturu Hrvatske dne 31. 7. 1950. god. navela "materijal vantržnog fonda" "potrebit za zamjenu za etnografsku građu" i to: "50 m crne vunene ili pamučne tkanine, 100 m žutice duple širine, 50 m šarenog cica, 5 m skrleta ili crvene vunene tkanine". Aida Koludrović stalno traži povećanje financijskih sredstava za terenski rad, otkup i snimanje građe, ali sa skromnim rezultatom. Te su godine sredstva za Muzej prenesena iz Oblasnog narodnog odbora za Dalmaciju, na Narodni odbor grada Splita. Ona u molbi od 15. 8. t. g. objašnjava: "...Nabava stručnih knjiga... Putni troškovi... se... odnose na napredak i stručni rad u muzeju, a u budžetu odobrene nam svote su

38 Naročito je mnogo vrlo vrijednih publikacija prikupljeno od 1948. godine, a među njima je npr. zbirka reprodukcija iz Albuma Arsenovića.

premalene, ... u interesu rada u ustanovi, ...tražimo njihovo povišenje". Kao obrazloženje navodi: "... Nabava kolekcija, zbog naglog nestajanja etnografske građe na terenu mora se čim više ubrzati, te nije svejedno hoće li se otkup... izvršiti u jednoj godini... jer... zbog prekrajanja i uništavanja tih predmeta, moglo bi da ih više i ne bude...". Ponavljajući molbu za financijska sredstva, Aida 20. 12. iste godine ponovno piše: "*Glavni cilj muzeja je prikupljanje etnografske građe na terenu i...proučavanje narodnog života u svim njegovim manifestacijama.*" (Istakla V.Č-K.). Na tome, kaže ona, nije moguće provesti štednju, jer od nabave građe ovisi opseg rada u Muzeju. Nadalje ona piše: "Naš muzej je u tom pogledu bio i prošlih godina u veoma nepovoljnom položaju prema srodnim ustanovama", koje su dobivale bar 15-dnevni terenski rad za svakoga člana, a za tri službenika ovoga muzeja "jedva da je svima skupa bilo toliko osigurano." Ona piše da je za nabavu materijala "bilo koja folklorna grupa raspolagala većim svotama" od Etnografskoga muzeja. Radi toga se i događalo, da je Muzej dobivao na poklon pojedine predmete i nošnje upravo od tih društava.³⁹ Radi poskupljenja i nestajanja građe, direktorica Koludrović predočava "od koje bi štete ne samo po muzej, već i po etnografsku nauku uopće bilo kada bi se ...propustio onaj rad koji je već trebao da bude proveden". Navodi da je etnografska građa podložna kvaru, "a još više... nepažnji onih koji je imaju i *vrijedne nošnje nemilosrdno prekrajaju*", dok *glinene, drvene* i druge predmete odbacuju i zamjenjuju ih tvoničkim proizvodima. Radi svega toga predmeti se moraju nabavljati "silom prilika, prema njihovome prilivu na tržištu". Po svemu, ovi argumenti su bili dovoljno uvjerljivi, da se za dobivena sredstva te godine nabavilo 76 predmeta i isplatilo honorarnom fotografu trošak za 156 većih i 267 malih fotografija s terena.⁴⁰ Na teren se išlo autobusom ili brodom, a od stajališta pješice po selima, pa se isto tako otkupljena roba nosila u Muzej.

Aida Koludrović, uz Jelenu Štambuk-Gamulin, 1954. godine prima na rad diplomiranog etnologa Ildu Vidović, a 1957. se zapošljava i etnolog Žarka Kolin-Mladineo. Tada je za direktoricu, koja je već u starijim životnim godinama, rad bio lakši, jer mlade kolegice sve češće idu same na terenska istraživanja. Ona je time uspjela ostvariti značajnu potrebu, da u Muzeju konačno rade stručnjaci adekvatnoga profila. Aida Koludrović se tada može više posvetiti administrativnim poslovima, traženju prostora, posebice za depo, sređivanju svojih terenskih zapisa i pisanju radova.⁴¹

U inventaru rukopisne arhive Etnografskoga muzeja u Splitu je ostavština Aide Koludrović zavedena pod 49 brojeva. O vrijednosti etnografske građe kao dokumenata kulture našega sela, o terenskim istraživanjima i potrebama Etnografskoga muzeja, posebice o teškoćama za rad u nedovoljnom i uništenom prostoru, pisala je dopise i napise u

39 V. sign. MG-13.

40 Sign. MG-13/a i D-22.

41 V. Sign. AK-24 do 29, AK-36 do 39.

dnevnom tisku. Jedan takav opis izložene građe na dvije tipkane stranice, iz 1953. godine, u kome je istakla najvrijednije izložke, ostao je nepubliciran. Pod naslovom "Etnografski muzej u Splitu" Aida piše o "radnom području" i geografskom prostoru koje je kroz 45 godina Muzej obuhvaćao, o mogućnostima izlaganja, te o predmetima i najvrijednijim nošnjama koje su bile izložene. U te prvenstveno ubraja "bogato ruho sinjskog alkara", njegova momka i jedini sačuvani primjerak nošnje sinjske varošanke "Alkaruše" iz 1818. godine. Zatim, vrličku mušku i djevojačku nošnju sa đerdanom, a pogotovo unikatnu žensku nošnju - "skrletno vjenčano ruho iz Tijesnoga".⁴²

Iz Aidine ostavštine se vidi da je ona, još za vrijeme direktora Tončića, od početka rada u Muzeju, počela sistematski bilježiti narodnu terminologiju, posebice za nošnju. U raznim njenim terenskim bilješkama nalazimo i zapise nazivlja, ne samo za dijelove odjevnih predmeta, već i za gotovo svaki sastavni dio predmeta koji je otkupljivala ili samo opisivala. Zasebna su cjelina "Nazivi" etnografske građe ponajviše iz Hrvatske, Bosne i Hercegovine, napisani na 43 stranice. Zajedno sa suradnicom Tinkom Piteša, napisala je i rječnik s opisima nošnji, njihovih dijelova i naziva, na 515 stranica. Rječnik je ostao u rukopisu, što bi ukazivalo na to da nije bila namjera tiskati ga, već da se njime služe muzejski radnici pri obradi prikupljene građe. Ujedno su tu izvanredno vrijedni podaci za komparativno proučavanje nošnji na velikom dijelu balkanskoga prostora.

Uz terminologiju, Aida je ostavila brojne zapise o nošnji iz raznih lokaliteta na području Dalmacije. Međutim, prema njenom shvaćanju o potrebi proučavanja kompletnoga narodnog života i njegove kulture, ona je bilježila podatke i opise "šara" tj. veza i tkanja, tehnika rada u svim materijalima, te o ukrašavanju i nakitu. Osim toga proučavala je i ostavila nam podatke i napise o poljodjelstvu, maslinarstvu, ribarstvu, obradi metala, preradi mlijeka, o muzičkim instrumentima, te o narodnim igrama (alci, moreški, kumpaniji). Uz opise običaja i života na selu, opisala je i nošnje u gradu, posebice u Splitu. U nekoliko navrata (1946, 1957. i 1959. god.) je napisala *upitnice za terensko ispitivanje* i ankete za opis razne građe za suradnike Muzeja, u želji da se prikupi što više podataka iz raznih krajeva. Pitanja za pojedine teme sastavila je i za vlastita proučavanja na terenu. To su manje ili više razrađena pitanja npr. za ispitivanje prerade svile i bojanja, za preradu žuke, aloe i sljeza, za tkanje, za muzičke instrumente, zatim za zlarinsku nošnju, te za ispitivanje običaja, vjerovanja, nakita i nošnje u Splitu.⁴³ Ta je njezina građa izvanredno vrijedna osnova svakome daljem proučavanju tih tema, iako u nekim dijelovima i nije potpuna, jer ona nije mogla ostvariti dovoljno kontrolnoga terenskoga ispitivanja.

Aida je vrlo rano (od 1936. god.) počela pisati kratke stručno-popularne radove, od kojih neki nisu objelodanjeni. Širinu njena znanja

42 Sign. T-5o i AK-17/b.

43 Sign. AK-13, AK-17, AK-29, AK-37/a-c.

i interesa pokazuje, već spomenuti njen rukopis u arhivi (signature EMS-Č-80), u kojemu na 97 stranica tipkanih na pisaćem stroju sažeto opisuje 49 tematskih jedinica iz Dalmacije. Među njima su opisi pojedinih faza običaja svadbe od zaruka do završetka pira u domu mladoženje (16 napisa), zatim pojedinih magijskih postupaka o Božiću, pojedinim blagdanima, prilikama i dijelovima dana (15), te o pogrebnim običajima (3), o zabavama (djeca, mladi, pastiri, guslari, sajam, sijelo - 6), radovima (4), o posestrimstvu i dr. Uz terensku građu nalazi se po koji nedovršeni tekst, očito započet sa namjerom da ga dovrši za tisak.⁴⁴

Od 1953. godine Aida Koludrović objavljuje nekoliko svojih radova. Prvenstveno u stručnoj publikaciji "Muzeji" (br. 8, str. 116-122) piše o problemu koji ju je kroz cijeli radni vijek najviše tištao - "Problem prostora u Etnografskom muzeju u Splitu". Drugi je njezin rad obrada arhivskih dokumenata - "Nekoliko isprava o mirazu iz Kaštel-Gomilice" u Analima Historijskog instituta JAZU u Dubrovniku (1953, str. 283-306).

Treći prilog Aide Koludrović objavljen je u zborniku "Zadar" (1964, str. 633-639) pod naslovom: "Ženska narodna nošnja dinarskog tipa u zadarskoj okolici".

Osim navedenoga, Aida Koludrović je objavila i dvije publikacije u izdanju Etnografskog muzeja u Splitu, čime je nakon 17 godina obnovila prijeratnu izdavačku djelatnost Muzeja. Prvi je neveliki svezak - "Ženske varoške nošnje u sjevernoj i srednjoj Dalmaciji" (1954.). U tome je radu detaljno opisala svaki dio nošnje koja se nosila u "zagorskim varošima" Sinju, Kninu i Vrlici, ali i u primorskim gradovima Šibeniku i Makarskoj. Ta je nošnja potpuno nestala pred kraj prošloga stoljeća. Upravo radi toga Aida je, po sačuvanim likovnim prikazima i sjećanju kazivača, opisala svaki odjevni dio, analizirajući materijal, stil ukrašavanja i način odijevanja i utvrđujući razlike od nošnje seljanki. Uz osam fotografija iz dokumentacije i publiciranih radova, autorica u bilješkama navodi i objašnjava narodnu terminologiju za svaki detalj na tim nošnjama. Druga knjiga Aide Koludrović (1956.) nosi naslov - "Vrlika". U njoj je dala prvi opis i analizu vrličke ženske nošnje sa svim njenim detaljima. Pisala je sažeto i uz korištenje svih podataka, dokumenata, literature i ilustrativnih prikaza, koji su joj bili dostupni. Objavljivala je samo ono što je smatrala vrijednim i što je suvremenoj znanosti do tada ostalo nepoznato.

Sa svršetkom 1959. godine, nakon 24 godine muzejskoga radnoga staža, od čega je preko 13 godina rukovodila Etnografskim muzejem u Splitu, Aida Koludrović odlazi sa pune 73 godine života u zasluženu mirovinu. Dužnost je predala mlađoj kolegici Hildi Vidović, koja ju nasljeđuje kao nova direktorica te, u Hrvatskoj najstarije, etnografske muzejske ustanove.

Aida Koludrović je bila tiha, suzdržana i veoma radena osoba, kritična prema sebi i svojim suradnicima. Muzej je vodila savjesno, nastojeći da se posao odvija što stručnije, što u prilikama poslije drugoga svjetskoga

44 Sign. AK-12, AK-33/a-c.

rata nije bilo lako. Morile su je brige oko popravaka i uređenja zgrade, pokušaja da se dobije adekvatniji veći prostor za rad i postavu muzejske građe, da se zaposle stručni radnici i kustosi etnolozi, da se postojeća građa cjelovitije upotpuni primjercima u okviru pojedinih tematskih skupina, da se što detaljnije obuhvati Dalmacija sa svim pripadajućim zaleđem i otocima, te obogati muzejska fotodokumentacija i knjižnica. Za osobu koja je i vlastitu stručnost izgrađivala tijekom rada u Muzeju i koja je godinama imala samo minimalni broj suradnika, uglavnom samo za održavanje muzejskih predmeta, to je bio ogroman posao i odgovornost. Velika je njena zasluga što Etnografski muzej u Splitu danas ima znatan broj kompleta, posebice ženskih, narodnih nošnji. Dio njih se nalazi **samo** u fundusu ovoga Muzeja. Kompletiranje zbirki mnogim drugim predmetima svakodnevne upotrebe, kojih, pogotovo danas, više nema, također su njezin značajan doprinos. Sve su to sada izuzetno vrijedni dokumenti tradicijskog života i kulture ne samo dalmatinskoga sela.

Sagledavanjem njezina rada kroz muzejsku dokumentaciju, danas 30 godina nakon njena odlaska iz Etnografskog muzeja u Splitu, možemo zaključiti da je Aida Koludrović velikim dijelom ispunila zadatak koji je sebi postavila. Ona je kao administrativna službenica polako ulazila u stručni rad. Upoznavanje građe ju je potaklo da još više sazna. Po prirodi pedantna, nastojala je sve detaljno proučavati. Na to upućuje sve u njezinoj ostavštini. Već u vrijeme kad je preuzela rukovođenje Muzejem, Aida je bila dobro potkovana stručnim znanjem. Iskustvo u daljem radu izgradilo ju je ne samo u etnografa, nego u **etnologa** sa znanstvenim interesom. Kulturnoj osobi i poliglotu, kakva je bila Aida Koludrović, nije bilo teško uspostaviti kontakte sa širokim krugom stručnjaka.⁴⁵ U tome, što nije smatrala sramotom pitati za savjet i pomoć, vidi se njena širina ali i svijest o svome znanju. Prema stručnom autoritetu i neukom suradniku sa sela od koga je primala korisne informacije, odnosila se sa jednakim poštovanjem. Takovo isto poštovanje uzvraćali su joj i oni, uvažavajući njezin požrtvovan rad, uspješnost, brigu o građi i ustanovi kojoj je nakon rata vratila ugled koji je imala u stručnom svijetu. Rezultati rada Aide Koludrović ostali su kao vrijedno naslijeđe kojim se mogu koristiti sve generacije etnologa koje dolaze iza nje. Na svemu što je učinila za Muzej koji je bio sav njen život, ne samo stručnjaci, nego i šira hrvatska kulturna javnost duguje joj duboku zahvalnost.

45 Sign. K-4.

AIDA KOLUDROVIĆ - DIRECTRESS OF THE ETHNOGRAPHIC MUSEUM IN SPLIT

(Summary)

The paper speaks of Aida Koludrović who was the first to succeed Kamillo Tončić, founder and director of the Ethnographic Museum in Split. As seen in the paper, Aida Koludrović coped with problems that were identical to today's. Her diligence and hard work earned this institution a reputable position and she was also known for her scientific work as an eminent ethnologist.

(Translated by Lada Gamulin)